

F. M. DOSTOJEVSKI

VELIKI INKVIZITOR

SPECIJALNO IZDANJE SA NIZOM
GRAFIKA I CRTEŽA ALBREHTA DIRERA

preveo s ruskog
Jovan Maksimović

Kvazar
BUDUĆNOST
ČITANJA

Naslov izvornika

Izbor iz: Ф. М. Достоевский, *Братья Карамазовы*

Copyright © Kvazar – Budućnost čitanja, 2026.

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne sme se kopirati niti prenositi u bilo kom obliku ili bilo kojim sredstvima, elektronskim ili mehaničkim, uključujući fotokopiranje, snimanje ili bilo koji sistem za skladištenje i pretraživanje informacija, bez pismenog odobrenja izdavača.

POBUNA

[illegible]

– Moram ti učiniti jedno priznanje – poče Ivan – nikad nisam mogao da razumem kako čovek može voleti svoje bližnje. Baš bližnje, po mom shvatanju, nije moguće voleti, već možda samo daleke. Ja sam čitao nekad negde o Jovanu Milostivom (jednom svetitelju), kako je on, kad mu je došao gladan i promrzao namernik, pa ga molio da ga ogreje, legao s njim zajedno u postelju, zagrlio ga i počeo mu disati u zagnojena usta, koja su zaudarala od neke strašne bolesti. Ubeđen sam da je on to činio sa unutrašnjim mučenjem, sa lažnim usiljavanjem, zbog ljubavi koju mu je dužnost nalažala, i zbog pokore koju je sebi nametnuo. Da bismo mogli zavoleti čoveka, potrebno je da se on sakrije, a čim pokaže svoje lice – ode ljubav.

– O tome je ne jedanput govorio i starac Zosima – primeti Aljoša – i on je govorio da lice čovekovo mnogima, u ljubavi još neiskusnim ljudima, često smeta da vole. Ali ima i mnogo ljubavi u čovečanstvu, i skoro slične Hristovoj ljubavi, to ja znam, Ivane...

– Ja zasad to još ne znam, niti mogu da pojmem, a sa mnom i bezbrojna množina ljudi.

Jer, pitanje je u tome, potiče li to od rđavih osobina ljudi ili prosto otuda što im je takva priroda. Po mom shvatanju, Hristova ljubav prema ljudima, to je na zemlji svoje vrste nemogućno čudo. Istina, on je bio Bog. Ali mi nismo bogovi! Ja, recimo, na primer, mogu duboko patiti, drugi nikada ne može doznati u kolikoj meri ja patim, zato što je on drugi, a ne ja; osim toga, retko će čovek pristati da prizna drugog za stradalnika (kao da je to nekakav čin). A što ne pristaje da prizna, kako misliš? Zato, na primer, što se od mene širi rđav zadah, što imam glupo lice, zato što sam mu jednom, nekada, stao na nogu. Sem toga, ima patnje i patnje. Niska patnja, ona koja me ponižava, glad, na primer, to će još i dopustiti kod mene moj dobrotvor, ali čim je patnja uzvišenija, na primer za ideju – ne, to će možda samo vrlo retko dopustiti, stoga što će me, na primer, pogledati pa najednom videti da ja ni izdaleka nemam onakvo lice kakvo bi u njegovoj mašti trebalo da ima čovek koji strada za takvu i takvu ideju. I tada me odmah lišava svojih dobročinstava, i čak nikako iz zla srca. Prosjaci, naročito blagorodni prosjaci, ne bi trebalo nikad lično da se pokazuju, nego da prose milostinju preko novina. Apstraktno još se i može voleti bližnji, pa čak ponekad i izdaleka, ali izbliza skoro nikad. Kad bi sve bilo kao na pozornici, u baletu, gde prosjaci, kad se pojavljuju, izlaze u svilenim ritama i pocepanim čipkama, mole milostinju graciozno igrajući, tada

Drago, ljubavi, Hriste!

ih čovek još i može posmatrati sa uživanjem. Posmatrati sa uživanjem, ali ipak ne voleti! Nego, dosta o tome! Meni je bilo potrebno da te dovedem na svoje gledište. Ja sam hteo da govorim o patnji čovečanstva uopšte, ali bolje da se zadržimo samo na patnjama dece. To će deset puta smanjiti jačinu mojih argumenata, ali bolje samo o deci. Tim nezgodnije za mene, naravno. Ali, prvo i prvo, dečicu možeš voleti i izbliza, čak i prljavu, čak i sa ružnim licem (meni se, uostalom, čini da deca nisu nikad u licu ružna). Drugo, o velikima i stoga neću govoriti zato što kod njih, osim što su odvratni i ljubav ne zaslužuju, postoji i odmazda: oni su „pojeli jabuku“, poznali su dobro i zlo, i postali su „kao bogovi“. I jedu je još i sad. A dečica ništa nisu pojela, i zasad još ni za šta nisu kriva. Voliš li ti dečicu, Aljoša? Znam da ih voliš, i tebi će biti jasno zašto ja samo o njima hoću da govorim. Što i ona na zemlji strašno pate, to je, naravno, zbog otaca, što su kažnjena zbog otaca svojih, koji su „pojeli jabuku“; no to je rasuđivanje iz drugoga sveta, srcu čovekovom ovde na zemlji nepojmljivo. Jer, kako može nevin stradati za drugog, pa još tako nevin! Možeš mi se čuditi, Aljoša, ali i ja strašno volim dečicu. I obrati pažnju na ovo: surovi ljudi, strasni, nagonski, karamazovski, neki put vrlo vole decu. Deca, dok su deca, do sedam godina, na primer, strašno se razlikuju od ljudi: kao da su sasvim druga bića i sa drugom prirodom. Poznao sam

